

København d. 5. februar 2024

WWF Verdensnaturfondens bemærkninger til Høring af 27. november 2023 over udkast til bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om Danmarks havplan

Generelle bemærkninger

WWF Verdensnaturfonden arbejder for at beskytte dansk natur og havmiljø samt fremme en bæredygtig blå økonomi. Vi repræsenterer en verdensorganisation med et dedikeret mål om at sikre nul tab af naturlige levesteder, undgå uddøen af arter, og arbejde for at halvere vores miljømæssige fodaftryk.

WWF Verdensnaturfonden takker for muligheden for at afgive høringssvar vedrørende *Høring af 27. november 2023 over udkast til bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om Danmarks havplan*.

WWF Verdensnaturfonden betragter Danmarks havplan som en af de mest afgørende beslutninger for den fremtidige udvikling af det danske hav - både i forhold til en bæredygtig udvikling af vores havnære erhvervssektorer, vores kamp imod klimaforandringer og for den nødvendige forbedring af den marine biodiversitet. WWF Verdensnaturfonden finder det positivt, at der i den samlede tilgang til den reviderede havplan har været et øget fokus på naturbeskyttelse, samt at miljøvurderingen er blevet mere nuanceret, end den var i forbindelse med den første havplan. Alligevel er en alt for stor del af WWF Verdensnaturfondens kritik¹, af den første inkarnation af havplanen, desværre fortsat relevant for denne ændrede havplan. Dette gælder både selve havplanen, den underliggende tilgang og miljøvurderinger.

WWF mener fortsat ikke, at den ændrede havplan er udviklet med en økosystem-baseret tilgang. De foreslåede ændringer i havplanen repræsenterer en drastisk intensivering i udnyttelsen af vores marine arealer og ressourcer uden en mærkbar reduktion af allerede eksisterende presfaktorer som f.eks. bundslæbende fiskeri. Derfor må det samlede pres på havets økosystemer forventes at stige i stedet for at falde. Der er dog ikke gennemført en metodisk, datadrevet analyse af de forventede kumulative effekter på havnaturen.

Beskyttede områder er en integreret del af en havplan og betragtes som en hjørnesten i opnåelsen af god miljøtilstand. Desværre er beskyttelsen af eksisterende Natura 2000 områder fragmenteret og ikke fuldt gennemført. Som det også fremgår af WWFs høringssvar vedrørende havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder² er nye, foreslåede beskyttede områder – trods tilnærmelser til procentvise beskyttelses mål – af en utilfredsstillende kvalitet. Der er således ikke taget de nødvendige skridt til at afbøde effekterne af det samlede pres på naturen, og der er stor risiko for, at en god miljøtilstand ikke vil kunne opnås for det danske hav.

¹ WWF Verdensnaturfondens bemærkninger til Høring over udkast til bekendtgørelse om Danmarks havplan (Sag nr. 2021-51404) samt den medfølgende miljøvurdering af havplanen. <https://wwf.dk/publikationer/3553-havplan/>

² WWF Verdensnaturfondens høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder (Journalnummer 2023 – 9290) <https://wwf.dk/publikationer/hoering-af-havstrategiens-indsatsprogram-og-nye-beskyttede-havstrategiomraader/>

WWF er ikke enig i havplanens prioriteringer, og vi mener ikke at havplanen inkl. de foreslåede ændringer baner vejen for udviklingen af en miljømæssigt bæredygtig blå økonomi. Danmark skal opnå en god miljøtilstand ikke blot i beskyttede områder, men i hele det danske hav. Som udgangspunkt anbefaler WWF Verdensnaturfonden, at der gennemføres en bredt udformet sårbarhedsanalyse for hele det danske hav baseret på bedst mulige datasæt. Denne sårbarhedsanalyse bør danne udgangspunkt for en systematisk vurdering af kumulative effekter af alle planlagte aktiviteter på naturgrundlaget. Analyserne vil også - sammen med en kortlægning af presfaktorerne - kunne informere en proces omkring udpejning af effektive beskyttede områder af en højere kvalitet end dem, der er foreslået i forbindelse med Havstrategiens indsatsprogram.

WWF opfordrer generelt både regeringen og udviklere til at undgå beskyttede og sårbare havområder og altid at vælge de mest naturskånsomme løsninger. WWF mener desuden, at tiden er inde til at stille krav om at alle planlagte projekter skal skabe mere natur end de ødelægger.

Konkrete bemærkninger og anbefalinger

WWF Verdensnaturfonden anbefaler:

- at der gennemføres en bredt udformet sårbarhedsanalyse for hele det danske hav, som vil danne udgangspunkt for en systematisk vurdering af kumulative effekter af alle planlagte aktiviteter på naturgrundlaget.
- at undgå etablering af infrastruktur og direkte presfaktorer i beskyttede og sårbare havområder og altid at vælge de mest naturskånsomme løsninger.
- at der stilles krav om at alle planlagte projekter skal skabe mere natur end de ødelægger.
- at havplanen i langt højere grad adresserer den samlede, kumulative påvirkning fra dansk og udenlandsk fiskeri, udbygning af VE-infrastruktur, råstofindvinding m.m. på alle dele af den danske havbund.
- at gennemføre en gap-analyse og efterfølgende effektiv naturbeskyttelse af de naturtyper, som endnu ikke er omfattet af regeringens forslag til nye beskyttede og strengt beskyttede områder.
- at alle direkte og indirekte påvirkninger på den marine biodiversitet skal være et centralt udvælgelseskriterie i alle beslutningsprocesser i forbindelse med anlæg til havs.
- at Danmark, som foregangsland for havvind, også tager rollen som initiativtager til oprettelse af regionale organer (Nordsøen, Østersøen), som har til opgave at overvåge det grænseoverskridende kumulative pres fra alle landes vindprojekter, inkl. den samlede fortrængningseffekt af alle eksisterende og planlagte havvindmølleparker på fugle og havpattedyr.
- at der hurtigst muligt nedsættes en videnskabelig arbejdsgruppe, som har til opgave at udvikle operationelle løsninger på fremtidige, miljømæssige udfordringer forbundet med PtX.
- at der investeres mere i kortlægning af biologien i ukendte danske havområder.
- et målrettet overvågningsprogram med fokus på spredningen af ikke-hjemmehørende arter på faste strukturer i danske farvande. Et sådant program kan bl.a. finansieres og/eller gennemføres af installationernes ejere.
- af fiskeri med skraberedskaber holdes på et absolut minimum og på længere sigt helt udfases - og særligt i Natura 2000 områder.
- at sand som levested og ressource beskyttes gennem udvikling af cirkulære løsninger i byggesektoren, et stop for eksport af råstoffer fra den danske havbund til andre lande og udvikling af alternative, skånsomme metoder til kystsikring.
- en handlingsplan for ålegræs i danske kystvande og tilhørende lovgivning, som sikrer en meget ambitiøs kompensation af ålegræs tabt i forbindelse med projekter på søterritoriet.

- at læse WWF Verdensnaturfondens bemærkninger til regeringens forslag til nye beskyttede og strengt beskyttede områder.

Danmarks havplan 2021 & 2024

Det er veldokumenteret³, at naturen i det danske hav er i en ekstremt ringe forfatning. Bestande af fisk, marsvin og fugle er i dramatisk tilbagegang, prioriterede habitater er i stærkt ugunstig tilstand⁴ og meget store dele af vores havbund er kronisk forstyrrede⁵. Det er en havplans funktion at bane vejen for, at den fremtidige anvendelse havet muliggør en positiv udvikling for samfundets udnyttelse af havets ressourcer, for det havnære erhvervsliv og især for havnaturen.

I marts 2021 indsendte WWF Verdensnaturfonden bemærkninger til udkastet til Danmarks første havplan⁶. I høringssvaret, og i efterfølgende analyser^{7,8}, gav vi udtryk for, at havplanen ikke prioriterer naturen højt nok, at den ikke i tilstrækkelig grad var udviklet med en økosystem-baseret tilgang, samt at den ikke tog højde for effekterne af klimaforandringer. Høringssvaret rummede også en velbegrunnet kritik af miljøvurderingen af havplanen, da den rummede fejl og mangler, bl.a. i analysen af kumulative påvirkninger. Hovedpunkterne for den samlede kritik fra 2021 kan findes i nedenstående oversigt. Her kan man også se, hvilke kritikpunkter fra 2021, som WWF Verdensnaturfonden vurderer, fortsat er gældende i den ændrede havplan.

WWF Verdensnaturfondens hovedpointer vedr. udkast til Danmarks første havplan (2021) og strategisk miljøvurdering. I søjlen til venstre angives, om kritikpunktet fortsat er gældende for den ændrede havplan.	
Forsat gældende	Havplanen afspejler ikke en økosystembaseret tilgang
Forsat gældende	Havplanen sikrer ikke den nødvendige, effektive naturbeskyttelse
Forsat gældende	Analysen af kumulative påvirkninger er utilstrækkelig og lever ikke op til basale krav
Forsat gældende	Havplanen adresserer ikke fiskeriets store påvirkning på havbundens integritet
Forsat gældende	Havplanen bidrager ikke til modstandsdygtighed over for konsekvenser af klimaforandringer
Forsat gældende	Havplanen anerkender ikke Blue Carbon og havets rolle som klimaværn
Bedre belyst. Forsat gældende	Fiskenes levesteder og fødegrundlag er ikke tilstrækkeligt belyst i havplanen
Bedre belyst. Forsat gældende	Havplanen mangler hensyn til IBA'er og påvirkning af fugles fødegrundlag
Bedre belyst. Forsat gældende	Udviklingsområder for havvind er en trussel mod kritisk truet marsvinbestand
Forsat gældende	Havplanen glemmer en lang række naturtyper i det danske hav
Bedre belyst. Forbedret med platform.	Den valgte model for energiø er den med den største påvirkning på naturen

³ Biodiversitetsrådets årsrapport 2022. Fra tab til fremgang - Beskyttet natur i Danmark i et internationalt perspektiv <https://www.biodiversitetsraadet.dk/viden/aarsrapport-2022>

⁴ Fredshavn, J. et al. 2019. Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2019. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. Videnskabelig rapport nr. 340 <https://dce2.au.dk/pub/SR340.pdf>

⁵ The seafloor footprint of Danish fishing <https://ono.dtuquaqua.dk/DDFAM/>

⁶ WWF Verdensnaturfondens bemærkninger til Høring over udkast til bekendtgørelse om Danmarks havplan (Sag nr. 2021-51404) samt den medfølgende miljøvurdering af havplanen. <https://wwf.dk/publikationer/3553-havplan/>

⁷ WWF 2022. Assessing the balance between nature and people in European seas: Maritime Spatial Planning in the Baltic. https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/wwf_baltic_msp_assessment_2022_full_report.pdf

⁸ WWF 2022. Assessing the balance between nature and people in European seas: Maritime Spatial Planning in the North Sea. https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/wwf_north_sea_msp_assessment_2022.pdf

Forsat gældende	Havplanen prioriterer friluftsliv og kystturisme for lavt
Forsat gældende	Landbaserede presfaktorer er for dårligt belyst og adresseret
Forsat gældende	Zoner til akvakultur er i modstrid med udmeldinger og er malplaceret i eutrofierede farvande
Forsat gældende	Råstofindvinding vil med stor sandsynlighed påvirke essentielle habitater på havbunden
Forsat gældende	Analyse af indvirkninger på miljømålsætninger er overfladisk og rummer fejl og mangler

Med få undtagelser er denne liste desværre fortsat aktuel. Da den ændrede havplan bl.a. inkluderer en omfattende forøgelse af vedvarende energi, råstofindvinding og andre aktiviteter, som repræsenterer et øget pres på forskellige dele af det marine økosystem, er manglen på økosystembaseret tilgang, og den utilstrækkelige analyse af kumulative påvirkninger, endda mere aktuel end tidligere. En positiv ændring siden den første Havplan er, at miljøvurderingen nu stiller sig kritisk over for etablering af en energiø i form af en inddæmmed ø. WWF Verdensnaturfonden har fra start været fortalere for denne løsning.

Generelt om miljøvurderingen af ændringer i havplanen

WWF Verdensnaturfonden finder det positivt, at miljøvurderingen på objektiv og grundig vis behandler flere emner, som den forrige vurdering ikke inkluderede eller kun behandlede overfladisk. Blandt disse emner er miljøpåvirkninger relateret til PtX-teknologier, effekter af øget havvind, naturpåvirkning af to forskellige typer energiøer, m.fl.

WWF Verdensnaturfonden er dog forundret over de mange tilfælde, hvor en udnyttelse af havplanens udviklingszoner ifølge miljørapporten kan få moderate eller endda væsentlige negative påvirkninger på arter (inkl. Bilag IV arterne marsvin og flere flagermus arter) og levesteder, og påvirke udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områder. Miljøvurderingen peger også flere steder på arealkonflikter mellem bl.a. fuglebeskyttelsesområder og zoner udlagt til vedvarende energi (se f.eks. miljøvurderingsrapporten afsnit 7.9, s. 288). Alligevel har man med havplanen undladt at løse denne kendte konflikt ved at ændre zonerne udlagt til vedvarende energi. Formålet med en havplan er at skabe det store overblik og sætte rammerne for en bæredygtig udvikling af energisektoren til søs, søtransport, fiskeri og akvakultur, indvinding af råstoffer på havet og bevarelse, beskyttelse og forbedring af miljøet. Den danske havplan sætter en forvaltningsramme, som i flere tilfælde kan være ganske problematisk for havnaturen eller dele heraf og overlader vurderingen til isolerede miljøvurderinger for individuelle projekter. Herved mister havplanen igen det nødvendige overblik og Danmark er tilbage til noget, der kan ligne *ad hoc* planlægning.

Analyse af kumulative påvirkninger

De kumulative påvirkninger af alle aktiviteter på naturgrundlaget er vurderet på ekstremt usystematisk vis. Andre lande som f.eks. Sverige har anvendt specialbyggede værktøjer (Symphony)⁹ og meget data til at komme med den bedst mulige vurdering. Den danske havplan opfylder således ikke et grundlæggende krav for en økosystem-baseret havplan, nemlig at analysere de kumulative påvirkninger fra planlagte aktiviteter. på forhånd med henblik på at kunne planlægge sig ud af konflikterne mellem

⁹ <https://www.havochvatten.se/en/eu-and-international/international-cooperation/swam-ocean---improving-lives-through-sustainable-use-of-the-ocean/wio-symphony---a-tool-for-ecosystem-based-marine-spatial-planning.html>

naturgrundlaget og de forventede planer og aktiviteter. Kvaliteten af analysen af kumulative påvirkninger er dog desværre utilfredsstillende. Regeringen har ikke investeret tilstrækkeligt i denne helt centrale analyse. Dette er dybt bekymrende, fordi analysen giver et afgørende estimat for, om havplanens samlede påvirkninger holder sig under et niveau, hvor havnaturen som minimum kan følge med og helst forbedre sig frem mod opnåelsen af en god tilstand på tværs af Havstrategidirektivets miljømål. Fastholdes ad hoc håndteringen af disse presfaktorer risikerer vi, at vi påvirker havets økosystemer til et punkt, hvor der ikke er en vej tilbage.

WWF Verdensnaturfonden anbefaler at anvende tilgængelige datasæt og skræddersyede analysemetoder, som langt hen ad vejen er udviklet under det danske ØKOMAR projekt¹⁰ i et samarbejde mellem landets førende forskningsinstitutioner. Miljøvurderingen konkluderer, at det ikke muligt at sige noget endeligt om fremtidige miljøpåvirkningers omfang og karakter. WWF Verdensnaturfonden vurderer, at det er muligt at opstille forholdsvis virkelighedsnære scenarier baseret på eksisterende data og kendskab til påvirkninger, der vil kunne producere en langt mere dækkende analyse af de kumulative påvirkninger end den, der er præsenteret i høringsmaterialet. Som et eksempel på manglerne i den anvendte analyse, har miljøvurderingen end ikke gennemført en analyse af den danske havnatures sårbarhed.

Havbundens tilstand

Miljøvurderingen nævner, at fiskeri med bundslæbende redskaber er den væsentligste presfaktor i forhold til fysisk forstyrrelse af havbunden. Her anslås det, at ca. 85% af den danske del af Nordsøen inkl. Kattegat og ca. 67% af havbunden i Østersøen inkl. Bælterne er forstyrret som følge af fiskeri med bundtrawl. DTU Aqua har nu udviklet et digitalt redskab¹¹, som mere præcist kan estimere påvirkningen fra udelukkende danske bundslæbende fiskerier. Det samlede fodaftryk bliver mindre i disse nye analyser. Til gengæld er det blevet muligt at se påvirkningsgraden fordelt på naturtyper i de forskellige danske farvande, hvilket har direkte anvendelse i forhold til de tærskelværdier for havbundspåvirkning¹², som er vedtaget i EU, og som WWF Verdensnaturfonden i øvrigt forventer skal blive til danske miljømål for havbundens tilstand.

De konkrete tærskelværdier vedrørende god tilstand for havbunden er maksimalt 2% tab pr. havbundshabitatype og maks. 25 % af hver havbundshabitatype må være i dårlig tilstand. WWF Verdensnaturfonden antager, at bundtyper, der regelmæssigt påvirkes af bundslæbende fiskeri, højest sandsynligt er i dårlig tilstand. I DTUs kortlægningsværktøj kan man for perioden 2017-2022 se, at der f.eks. i Kattegat er flere naturtyper, der påvirkes af fiskeri i +70% af deres udbredelse, og at over 97% af den dybe offshore mudderbund påvirkes. Lignende tendenser ser man i Nordsøen/Skagerrak, Bælthavet, Vadehavet osv. Det må forventes, at udenlandsk fiskeri vil betyde, at disse tal er væsentligt højere i virkeligheden. Altså, peger nyeste data på, at selvom det samlede fodaftryk er mindre end oprindeligt estimeret, så påvirkes de enkelte havbundshabitattyper i en sådan grad, at man må forvente, at de er i dårlig tilstand.

¹⁰ Andersen et al. 2020. ECOMAR: A data driven framework for ecosystem-based Maritime Spatial Planning in Danish marine waters. Results and conclusions from a development and demonstration project <https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/practices/ecomar-data-driven-framework-ecosystem-based-maritime-spatial-planning-danish-marine>

¹¹ <https://www.aqua.dtu.dk/english/advice/data-from-dtu-aqua/seafloor-footprint-of-fishing>

¹² Rammenotat til EU-Miljøspecialudvalget om tærskelværdier for havbund under havstrategidirektivet. <https://www.ft.dk/samling/2022/almindel/MOF/bilag/157/2665710.pdf>

Havplanens ændringer udlægger nye zoner i meget store dele af det danske hav, som vil resultere i stærkt forøget tab og forstyrrelse af havbunden pga. råstofindvinding, udbygning af vedvarende energi m.m. Dette er yderligere tab og forstyrrelse, som kommer oven i fiskeripåvirkningen. Hertil kommer, at de nye beskyttede og strengt beskyttede havstrategiområder desværre ikke i nævneværdig grad reducerer fodaftrykket fra bundslæbende fiskeri.

WWF Verdensnaturfonden anbefaler på det kraftigste, at havplanen i langt højere grad og hurtigst muligt adresserer den samlede, kumulative bundpåvirkning fra dansk og udenlandsk fiskeri, udbygning af VE-infrastruktur, råstofindvinding m.m. Hertil kommer en anbefaling om at gennemføre en gap-analyse og efterfølgende effektiv naturbeskyttelse af de naturtyper, som endnu ikke er omfattet af regeringens forslag til nye beskyttede og strengt beskyttede områder. Kun på denne måde kan vi være sikre på, at vores samlede danske netværk af beskyttede havområder er både økologisk sammenhængende og repræsentativt. Langt størstedelen af genopretning af havets natur, som foreskrevet af EU's naturgenopretningslov, forventes at komme fra passiv genopretning. Dette kræver dog udpegning af zoner, hvor disse underrepræsenterede dele af havbunden beskyttes mod fysisk forstyrrelse.

Kabler

WWF Verdensnaturfonden forventer, at der ved nedlægning af kabler i korridorer skal stilles krav om anvendelse af mest miljøskånsomme metoder i forbindelse med anlægsarbejde til havs. Det er positivt, at havplanen forsøger at samle kablerne i korridorer/traceer, og dermed sigter på at mindske den samlede arealpåvirkning.

Energigø Nordsøen

I forhold til energigøen i Nordsøen, finder WWF Verdensnaturfonden det meget positivt, at der åbnes for en platformløsning som alternativ til en inddæmning. En platform vil have meget færre direkte naturpåvirkninger, fordi en platform vil optage mindre plads på havbunden, og fordi der ikke skal indvindes store mængder sand fra havbunden til opfyld. Disse vigtige naturrelaterede aspekter var ikke behandlet på tilfredsstillende vis i den forrige havplans miljøvurdering eller i cost benefit analysen¹³ for de to typer energigøer. WWF Verdensnaturfonden anbefaler, at direkte og indirekte påvirkninger på den marine biodiversitet skal være et centralt udvælgelseskriterie i alle beslutningsprocesser om større anlæg til havs.

Vedvarende energi i Nordsøen

WWF Verdensnaturfonden værdsætter, at effekter af havvindmøller på havstrømme, lagdeling, havvandstemperaturen og saliniteten beskrives grundigt i miljøvurderingen, og at disse risici samt risici forbundet med kumulative effekter af opstilling af flere havmølleparker og/eller andre projekter nøje skal vurderes forud for opstilling af havmøller. WWF Verdensnaturfonden er bekymret over fortrængningseffekterne af havvindmøller på havfugle. Særligt fordi så store arealer afsættes til vedvarende energi - ikke bare i Danmark, men også i nabolande. WWF Verdensnaturfonden anbefaler, at Danmark, som foregangsland for havvind, også tager rollen som initiativtager til oprettelse af regionale organer (Nordsøen, Østersøen), som har til opgave at overvåge det grænseoverskridende

¹³ ENERGISTYRELSEN 2021. Cost benefit analyse og klimaaftryk af energigøer i Nordsøen og Østersøen.
https://ens.dk/sites/ens.dk/files/Vindenergi/a209704-001_cost_benefit_analyse_endelig_version.pdf

kumulative pres fra alle landes vindprojekter, inkl. den samlede fortrængningseffekt af alle eksisterende og planlagte havvindmølleparker på fugle og havpattedyr.

WWF Verdensnaturfonden noterer sig, at VE-infrastrukturen p.t. udbygges for at understøtte udbredelsen af PtX-teknologier, som i sig selv kan have miljøfarlige spildprodukter, der p.t. ikke er løsninger på. Afsaltningen af havvand vil resultere i en saltlage (brine), der har en saltkoncentration, som er dobbelt så høj som det omgivende hav. Tømmes denne saltlage i havet, vil den synke til bunds, spredes med strømmen og gradvist fortyndes nedstrøms og påvirke bundfaunaorganismer og fisk i nærområdet omkring udledningsstedet. WWF Verdensnaturfonden anbefaler, at der hurtigst muligt nedsættes en videnskabelig arbejdsgruppe, som har til opgave at udvikle operationelle løsninger på denne fremtidige, miljømæssige udfordring.

En stor, ny udviklingszone til VE foreslås i den vestlige del af Nordsøen. Disse fjerne dele af det danske hav er ikke tilstrækkeligt kortlagt, eller er kortlagt i en meget lav opløsning. Dele af zonen er kortlagt af GEUS¹⁴, men store dele mangler. WWF Verdensnaturfonden anbefaler, at der investeres i en grundig kortlægning af disse ukendte havområder. Samme zoner overlapper med sandbanker, som er essentielle levesteder for tobis. Som beskrevet i miljørapporten lever tobis nedgravet om natten og om vinteren og er derfor afhængig af disse sedimenttyper. Da tobis er en vigtig mållart for fiskeriet og et uundværligt led i Nordsøens marine fødekæder, bør det være af meget høj prioritet at holde negative påvirkninger på et minimum. WWF Verdensnaturfonden er enige i konklusionen om, at man bør afholde sig fra at etablere en inddæmet energiø her.

WWF Verdensnaturfonden antager, at VE-zonen i det beskyttede område sydlige Nordsø annulleres, da det i miljørapporten konkluderes, at målsætningen om opretholdelse af god miljøtilstand for fugle ikke kan opfyldes.

WWF Verdensnaturfonden savner desuden en behandling af den trædestenseffekt¹⁵, som forventes at opstå, når der i stor skala indføres nyt hårdt substrat i store dele af det danske hav. Med indførelsen af den mængde nyt, hårdt substrat kan man i teorien katalysere en nordgående spredning af ikke-hjemmehørende arter fra syd. WWF Verdensnaturfonden anbefaler en målrettet overvågningsprogram med fokus på spredningen af ikke-hjemmehørende arter på faste strukturer i danske farvande. Et sådant program kan bl.a. finansieres og/eller gennemføres af installationernes ejere.

Kultur- og omplantningsbanker til produktion af skaldyr samt opdræt af skaldyr i vandsøjlen

WWF Verdensnaturfonden er bekymret over det meget store areal, som er afsat til kultur- og omplantningsbanker til produktion af skaldyr samt opdræt af skaldyr i vandsøjlen. Kulturbanker høstes under anvendelse af muslingeskrabere. Muslingeskrab har en meget hård påvirkning både på havbunden og livet herpå og på vandmiljøet. Derfor bør udbredelsen af fiskeri med disse redskaber holdes på et absolut minimum og på længere sigt helt udfases. Særligt i Natura 2000 områder er det stærkt kritisabelt at anvende muslingeskrabere. Da muslingefiskeriet er et dansk licensfiskeri, anbefaler WWF Verdensnaturfonden derfor et stop for dette fiskeri i naturbeskyttede områder.

¹⁴ GEUS 2013. Validering af naturtypen 1A... https://data.geus.dk/pure-pdf/29594_GEUS-R_2013_75_opt.pdf

¹⁵ Adams T.P et al.- 2013. Offshore marine renewable energy devices as stepping stones across biogeographical boundaries. <https://besjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1365-2664.12207>

Råstofindvinding

WWF Verdensnaturfonden anerkender, at samfundet har behov for havets råstoffer, men opfordrer til enorm forsigtighed, når de skal indvindes. Der er udlagt enorme zoner til indvinding af råstoffer fra den danske havbund. Zonerne repræsenterer alarmerende forstyrrelse og tab af havbund, men også andre påvirkninger som tab af fiskehabitater, udledning af CO₂ fra havbunden under indvinding m.m. Ud for den jyske kyst er der f.eks. store arealer til råstofindvinding. WWF anbefaler en fragmentering af disse zoner således, at fisks levesteder og fødegrundlag også kan bevares. Samtidigt anbefaler WWF Verdensnaturfonden, at der afsættes midler til forskningsprojekter, som har til opgave at identificere og udvikle de mest naturskånsomme tilgange og metoder til indvinding.

Sand er en begrænset ressource og derfor anbefaler WWF Verdensnaturfonden, at udvikling af cirkulære løsninger i byggesektoren prioriteres højt, at der indføres et stop for eksport af råstoffer fra den danske havbund til andre lande, samt at der fokuseres på alternative metoder til kystsikring.

Ålegræs

Ålegræsenge rummer vigtig marin biodiversitet og er et essentielt habitat for mange fisk inkl. konsumfisk. Hertil kommer at ålegræsenge beskytter vores kyster mod erosion og lagrer atmosfærisk CO₂ effektivt i rodnettet og sedimentet. I Danmark er ålegræs gået ekstremt meget tilbage i de fleste af vores kystvande, og i dag har vi under 1/3 af det ålegræs, som fandtes i året 1900¹⁶. Tilbagegangen skyldes både en forringet vandkvalitet og fysiske presfaktorer.

Flere af de nye planlagte projekter og aktiviteter kan potentielt blive årsag til både en yderligere forringelse af vandkvaliteten og en fysisk påvirkning af ålegræsforekomster eller på ålegræssets udbredelsespotentiale. Både planlagt transportinfrastruktur, CCS og muslingeproduktion overlapper med ålegræsforekomster.

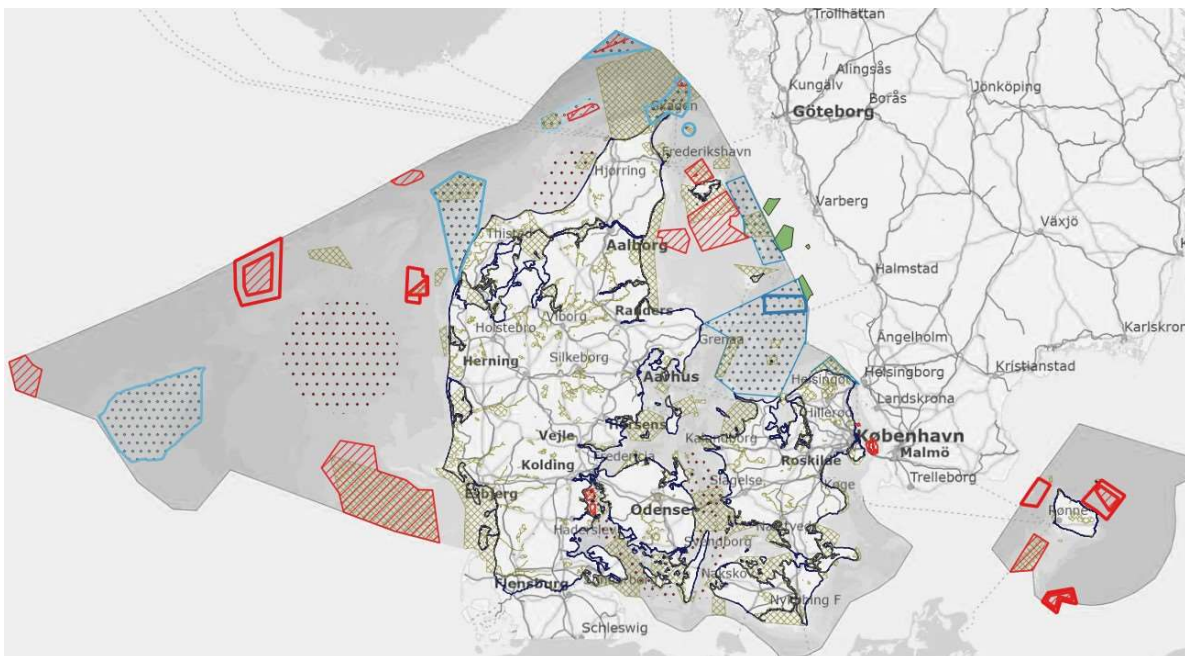
WWF Verdensnaturfonden anbefaler en handlingsplan for ålegræs i danske kystvande og tilhørende lovgivning, som sikrer en meget ambitiøs kompensation af ålegræs tabt i forbindelse med projekter på søterritoriet, uanset om ålegræs forekommer i beskyttede områder eller ej.

Beskyttede områder

WWF Verdensnaturfonden har indsendt bemærkninger til regeringens forslag til nye beskyttede og strengt beskyttede områder¹⁷. Figuren herunder viser WWF Verdensnaturfondens forslag til nye beskyttede områder i det danske hav. Forslaget skeler ikke direkte til den planlagte arealanvendelse i områderne, da der i flere tilfælde er udlagt zoner, som efter WWF Verdensnaturfondens vurdering burde have været beskyttet. Forslagets formål er at danne udgangspunkt for en diskussion om effektiviteten og kvaliteten af de beskyttede områder foreslået i forbindelse med Havstrategiens indsatsprogram.

¹⁶ <https://tech.au.dk/om-fakultetet/nyheder/vis/artikel/aalegraes-under-pres>

¹⁷ WWF Verdensnaturfondens høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder (Journalnummer 2023 – 9290) <https://wwf.dk/publikationer/hoering-af-havstrategiens-indsatsprogram-og-nye-beskyttede-havstrategiomraader/>

WWF Verdensnaturfondens forslag til yderligere beskyttelse i danske farvande. Se WWF Verdensnaturfondens høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder (Journalnummer 2023 – 9290)¹⁸ for forklaring. Regeringens forslag er inkluderet. Lyseblå grænser betyder forslag til ny beskyttede eller strengt beskyttede områder. Prikker uden grænse betyder, at der er behov for at se nærmere på indsatser i området pga. manglende repræsentativitet, lokale forhold eller andre beskyttelsesmekanismer m.m.

Konklusion

På trods af begrænset interessentinddragelse har WWF Verdensnaturfonden over de sidste 10 år proaktivt præsenteret vidensbaserede modeller, løsninger og forslag til en havplanlægning, som både viser en vej til en god miljøtilstand samt en miljømæssigt og økonomisk bæredygtig blå økonomi, inklusive den nødvendige udbygning af vedvarende energi.

WWF Verdensnaturfonden må desværre atter konkludere, at den ændrede havplan, kombineret med nye forslag til beskyttede og strengt beskyttede områder, fortsat ikke er økosystem-baseret og at den ikke opfylder sit formål.

WWF Verdensnaturfonden finder det positivt, at miljøvurderingen er mere transparent og grundig, men undrer sig over, at havplanen ikke viser en vej uden om det bekymrende antal konflikter, som beskrives mellem den planlagte anvendelse og økosystemkomponenterne.

I WWF Verdensnaturfonden er vi sikre på, at der kan udvikles en dansk havplan, som løser samfundets behov for ressourcer og bekæmpelse af klimaforandringer samtidigt med, at kommende generationer kan opleve et rent hav med en stor og stærk biodiversitet. Vi er som altid parate til at bidrage konstruktivt med løsningsforslag.

¹⁸ WWF Verdensnaturfondens høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder (Journalnummer 2023 – 9290) <https://wwf.dk/publikationer/hoering-af-havstrategiens-indsatsprogram-og-nye-beskyttede-havstrategiomraader/>

WWF *for a living planet*[®]

WWF Verdensnaturfonden

Tlf. 35363635

Svanevej 12
2400 København NV

wwf@wwf.dk
www.wwf.dk

Vi opfordrer regeringen og forligskredsen bag den kommende havplan til at genbesøge Danmarks miljømål for havmiljø- og natur og revidere den ubalancerede prioritering mellem benyttelse og beskyttelsen af vores hav. WWF Verdensnaturfonden ser også et behov for at forbedre havplanens datagrundlag og styrke de analyser og metoder, som ligger til grund for havplanen.

Specifikke bemærkninger til Havplanredegørelse

s. 7 om inddragelse: WWF Verdensnaturfonden deler ikke opfattelsen, at interessenter er blevet inddraget på tilfredsstillende vis.

s. 9 om udviklingszoner: Redegørelsen påstår, at havplanen med udviklingszonerne friholder de øvrige dele af havområderne fra forskellige aktiviteter. Dette er dog ikke tilfældet, hvis åben dør modellen for havvinden bevares. I så fald vil større havvindmølleparker i fremtiden opstå i zoner til generel anvendelse. I givet fald vil en oprindelig vurdering af kumulative effekter fra havvind ikke længere være gyldig.

s. 12 om samspillet mellem hav og land: Det under WWF Verdensnaturfonden, at negative påvirkninger på havet fra landbrugets udledninger af næringsstoffer ikke nævnes her.

s. 25 om screening af havvindpotentiale: WWF Verdensnaturfonden er meget positive over for det projekt, som Energistyrelsen har igangsat. Allerede nu ser det ud til, at dette projekt har en mere grundig og systematisk tilgang, end det arbejde, der har ligget til grund for havplanen.

s. 41 om fiskeri: Den rummelige forvaltning af erhvervsfiskeri burde være blevet behandlet i havplanen. Fiskeri har stor indflydelse på havnatures tilstand, havets evne til at lagre atmosfærisk CO₂ og meget mere. Havplanen kunne imødekomme mange af Havstrategidirektivets og fiskeripolitikens miljømål samt øvrige klimamål gennem udpegnings af større, sammenhængende trawlfrie zoner.

Specifikke bemærkninger til Miljøvurderingen

s. 54 om bundfauna: Det noteres at: *Bundfauna er et af de tre konstituerende biologiske kvalitetselementer i den økologiske tilstand i de målsatte kystvande.* Her er det vigtigt at bemærke, at det er blevet påvist, at overvågningsprogrammerne ikke detekterer påvirkninger fra bundslæbende fiskeri i kystvande¹⁹.

S. 60 om fiskebestande: Data som ligger til grund for fiskenes miljøtilstand stammer fra 2019. Meget kan ændre sig for fiskebestande på 3-4 år.

S. 62 om fiskehabitater: WWF Verdensnaturfonden vil gerne henvise til en DTU-rapport, som ikke anvendes i miljøvurderingen, men som WWF Verdensnaturfonden finder meget relevant for Kattegat²⁰. Rapporten er af WWF Verdensnaturfondens brugt under udarbejdelse af egne forslag til trawlfrie områder i Kattegat. Vi henviser i øvrigt til behovet for udpegnings af fish stock recovery areas (EU Fælles Fiskeripolitik).

S. 66 om Bælthavspopulationen af marsvin (Bilag IV-art): den drastiske nedgang fra 42.000 til 14.000 dyr må nødvendigvis afspejles i en konkret anvendelse af forsigtighedsprincippet i miljøvurdering af konkrete planer og projekter.

s. 67 om marsvin i Østersøen: Østersøbestanden er kritisk truet og WWF Verdensnaturfonden opfordrer til særlig hensyn til denne bestand og et særligt fokus på især de kumulative negative effekter fra alle Østersølandenes planer.

S. 70 om Natura 2000: Rapporten siger at *Til trods for at områderne er udpeget som Natura 2000-områder, er det stadig muligt at foretage aktiviteter inde i området, hvis aktiviteten kan tillades i forhold til udpegningsgrundlaget eller, hvis aktiviteten endnu ikke er identificeret eller reguleret af hensyn til opnåelsen af gunstig bevaringsstatus for naturtyper, arter og fugle.* Her vil WWF Verdensnaturfonden understrege, at beskyttelsesniveauet i Natura 2000 er utilfredsstillende ift fiskeri. Flere områder gennemtrawles i >70% af deres areal. Der er stadig ikke udviklet fiskeriforvaltning for sandbanker, lavvandede bugte og andre naturtyper.

¹⁹ Ciarán McLaverty et al. 2023, European coastal monitoring programmes may fail to identify impacts on benthic macrofauna caused by bottom trawling, *Journal of Environmental Management*, Volume 334, 2023
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301479723002980>

²⁰ Støttrup, J.G. et al. (2019) Essential Fish habitats for commercially important marine species in the inner Danish waters. DTU Aqua Report no. 338-2019. National Institute of Aquatic Resources, Technical University of Denmark. 90 pp. https://www.aqua.dtu.dk/-/media/institutter/aqua/publikationer/forskningsrapporter_301_351/338-2019-essential-fish-habitats.pdf

WWF for a living planet®

WWF Verdensnaturfonden

Tlf. 35363635

Svanevej 12
2400 København NV

wwf@wwf.dk
www.wwf.dk

S. 72 om eksisterende havstrategiområder i Kattegat: Ved beskyttelsen i Kattegat mangler der en beskyttelse af den mudderbund, der er dybere >25 meter.²¹ WWF opfordrer til en gap analyse vedrørende repræsentativitet for eksisterende og nye udpegninger.

S. 75 om god økologisk tilstand vandkvalitet: At det p.t. kun er 5 ud af 109 vandområder, der er i god tilstand, er kritisk. Havplanen siger at der skal tages højde for landbaserede presfaktorer. Dette betyder, at presfaktorer som udledning af næringsstof fra land bør medtages i en systematisk gennemgang af kumulative påvirkninger.

WWF bemærker at *"...i nogle vandområder har fiskeri med bundslæbende redskaber også betydning for manglende målopfyldelse."* Dette bekræftes også i "second opinion rapporten", som konkluderer, at det kan blive nødvendigt også at begrænse fiskeri, hvis miljømål skal opfyldes.

s. 78 om miljøfarlige stoffer: Der er en stigende mængde evidens for, at fysisk forstyrrelse af havbunden pga. bundslæbende fiskeri, råstofindvinding m.m. ophvirvler miljøfarlige stoffer fra bundsedimenter til vandsøjlen.^{22 23}

²¹ GEUS 2013. Validering af naturtypen 1A, "mudder og sandblandet mudder", i Kattegat. https://data.geus.dk/pure-pdf/29594_GEUS-R_2013_75_opt.pdf

²² Bradshaw et al. 2012. Bottom trawling resuspends sediment and releases bioavailable contaminants in a polluted fjord. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0269749112003284>

²³ Bradshaw et al. 2021. Physical Disturbance by Bottom Trawling Suspends Particulate Matter and Alters Biogeochemical Processes on and Near the Seafloor. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fmars.2021.683331/full>